

Türkiye’de Sağlık ve Yaşlı Bakım Alanında Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumların Değerlendirilmesi

Şerife YELDEN¹

ÖZ

Yaşın ilerlemesiyle birlikte kişilerin gelirinde azalma, kronik hastalıklarda artış, eş/yakın kaybı, sosyal destekten mahrum kalma gibi durumlar daha sık görülebilmektedir. Bu gibi durumların yanı sıra yaşlı ayrımcılığına da maruz kalan yaşlı bireyler dezavantajlı hale gelmektedir. Yaşlı ayrımcılığı kavramı, kişiye yaşından dolayı herhangi bir alanda ön yargılı tutum ve davranışta bulunmayı ifade etmektedir. Bu noktada yaşlı bireyler ülke politikalarının yetersizliği ve toplumun yaşlılık dönemine karşı ön yargıları sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Türkiye’de bu alanda yapılan araştırmalar; üniversite öğrencileri, sağlık çalışanları ve huzurevi/bakımevi çalışanları üzerinde yürütülmüştür. Bu çalışmada sosyo-demografik faktörlerin yaşlılığa ilişkin tutumlar üzerindeki etkisi ve alana dair öneriler derlenmiştir. Bu bağlamda yaşlı nüfusu hızla artan ülkemiz için, yaşlılara yönelik politikaların geliştirilmesi ve farkındalık çalışmalarının yürütülmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, yaşlılığa ilişkin tutum, sağlık alanı, yaşlı bakım alanı

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Programı, Sorumlu Yazar / Corresponding author: serifeyelden@aydin.edu.tr;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7784-6165>

Makale Geliş Tarihi / Received: 08.07.2019 – Makale Kabul Tarihi / Accepted: 18.09.2019

Assessment of Discriminatory Attitudes Concerning Old Age On Elderly Care and Healthcare Field in Turkey

ABSTRACT

When people get older, they frequently encounter difficulties such as declining in income, increasing in chronic diseases, bereavement of the family and lacking of the social supports. In addition to such situations, old people who are exposed to ageism become disadvantaged. Ageism is the stereotyping, prejudice, and discrimination against people on the basis of their age. At this point old people are exposed to discrimination due to the insufficient policies of the country and the prejudices of the society against the old age. In this study, the effect of socio-demographic factors on attitudes towards old age and suggestions about the field were compiled. In this context, it is important for our country, whose elderly population grows rapidly, to develop policies for the elderly and to carry out awareness studies.

Keywords: *Old age, ageism, healthcare field, elderly care*

Giriş

Yaşlılık, insan yaşamının her döneminde olduğu gibi fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda eksilmelerin ya da kazanımların olabileceği bir evreyi ifade etmektedir. Toplumsal yargılar düzeyinde bakıldığında yaşlılık sürekli hastalıkların, zorlukların arttığı, birçok eksilmenin olduğu bir dönem olarak algılanmaktadır. Oysa yaşlılık sanılanın aksine işlev ve yeteneklerin yitirildiği, eksildiği, zayıfladığı bir dönemi belirtmemektedir. Yaşlanırken bazı özellik, beceri ve yetenekler kaybedilirken, daha önce sahip olunmayan yeni özellikler de kazanılabilmektedir.^[1] Literatürde yaşlılık ve yaşlanma anlam bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Yaşlılık, insan yaşamının son aşaması ve bireyin ileri yaşlanma evresi olarak kabul görmektedir. Yaşlanma ise, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden doğal ve kaçınılmaz bir süreç olarak tanımlanmaktadır.^[3]

Birleşmiş Milletler’in tanımına göre 60 yaş ve üstü bireyler yaşlı olarak kabul edilmektedir.^[17] Bu kabul ışığında 60 yaş ve üstü bireylerin dünya genelinde sayısı, 2015 yılında 901 milyondur ve bu sayının dünyanın

toplam nüfusunun %12.3'ünü oluşturduğu saptanmıştır. 2030 yılında bu oranın 1.402 milyona ulaşacağı ve toplam dünya nüfusunun %16.5'ini oluşturacağı düşünülmektedir. 2050 yılında ise 60 yaş üstü bireylerin sayısının yaklaşık 2.092 milyona ulaşacağı ve toplam dünya nüfusunun %21.5'ini oluşturacağı tahmin edilmektedir.^[16] Türkiye'ye bakıldığında ise yaşlı nüfus (65 ve daha yukarı yaş) 2013 yılında 5 milyon 891 bin 694 kişi iken, 2017 yılına gelindiğinde %17 artarak 6 milyon 895 bin 385 kişiye ulaşmış, oransal olarak da toplam nüfus içerisinde %7,7'den %8,5'e yükselmiştir.^[7] Mevcut izdüşümlerde yaşlı nüfus oranının arttığı ve dünya nüfusunun hızla yaşlandığı görülmektedir.

Hastalıkların erken teşhisi, tedavisi ve kullanılan cihazlarda yaşanan gelişmelerle yaşam süresi uzamış dolayısıyla yaşlı nüfus oranında artış meydana gelmiştir. Tıp ve teknoloji alanında meydana gelen bu gelişmelere paralel olarak yaşanan demografik dönüşümle birlikte dünya nüfusunun hızla yaşlanmaya başlaması da yaşlılık ve yaşlılara dair algıyı etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda özellikle sanayileşmiş toplumlarda yaşanan demografik yaşlanma süreci, sadece yaşlılık algısı ve yaşlılara dair tutumların belirlenmesi bakımından değil, aynı zamanda yaşlıların yaşam pratikleri, sorunları ve yaşlılara sunulacak hizmetler gibi doğrudan yaşlı refahını ilgilendiren önemli konuları da beraberinde getirmiştir. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde nüfusun önemli bir bölümünün yaşlılardan oluşması sosyal güvenlik sistemi ve bütçe üzerinde baskıya sebep olmaktadır. Bu oluşan baskı tüm sosyal politika alanlarına doğrudan ya da dolaylı olarak yansımaktadır. Bu durum ise yaşlılara dair olumsuz algı ve tutumların şekillenmesinde etkili olmakta ve yaşlılara yönelik ayrımcılığı da beraberinde getirebilmektedir.^[13] Toplumlarda yaşlılara yönelik tavır ve bakış açısı son dönemlerden itibaren temel bir toplumsal sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Aslına bakılırsa yaşlılar, son zamanların keşfedilen azınlık grubu olarak tanımlanabilir.^[2] Köken, dil, din, renk, cinsiyet gibi farklılıklarından ötürü her azınlık grubun yaşadığı ayrımcılıklar gibi yaşlı bireyler de ayrımcılıklara maruz kalmaktadır.

Yaşlı ayrımcılığı detaylı olarak ele alındığında, bir kişiye yalnızca yaşı nedeniyle gösterilen farklı tutum, ön yargı, davranış ve eylemleri

içinde barındıran çok boyutlu bir terim olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı, olumlu ve olumsuz tutumları içerisinde barındırmaktadır. Yaşlıların bilgili, tecrübe sahibi ve sevecen olarak görülmesi olumlu tutumlar; bağımlı ve çirkin olarak görülmesi ise olumsuz tutumlar arasında sayılmaktadır. Toplumda yaşlı ayrımcılığının gelişmesinde ölüme karşı duyulan korku, gençliğe, bedensel güzelliğe, cinselliğe, ekonomik verimliliğe ve üreticiliğe verilen önem etkili olmaktadır. Toplumda yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlar, sıklık derecesine göre sırasıyla sosyal yaşam, cinsel yaşam ve sağlık olarak ifade edilmektedir.^[5] Literatürde konuya dair ageism, yaş ayrımcılığı ve yaşlı ayrımcılığı gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Butler,^[9] yaşlı bireylere karşı sistematik ön yargıları ve ayrımcılığı “ageism” kavramıyla tanımlamıştır. Ona göre ageism; ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığından sonraki en fazla ön yargı ve ayrımcılığın bulunduğu en zalim reddetme biçimidir. Bir başka kavram olarak “yaşlı ayrımcılığı” ise, bir kişiye sadece yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, ön yargı ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Toplumun ve profesyonellerin yaşlılığı algılayışları, bakış açıları ve ön yargıları yaşlılara sunulan hizmetlerin kalitesinde etkili olmaktadır. Yaşlılığın algılanışı; sağlık hizmetleri sunumunda önceliklerin belirlenmesinde, koruyucu sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde, yaşlıların sağlık hizmetine ulaşımında, sağlık çalışanlarının yaşlı sağlığı alanında uzmanlaşmalarında ve yaşlılığa yönelik politikaların etkin bir şekilde uygulanmasında yaşanan sorunlara doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir.^[1]

Literatürde geçen diğer bir kavram da “yaş ayrımcılığı”dır. Yaş ayrımcılığı hem gençlere hem de yaşlılara yönelik görülmele birlikte, yaşlıları daha çok etkilediği belirtilmektedir. Modern dünyada gelişen tıbbi teknolojiler insan ömrünün uzamasını sağlamıştır. Ortalama yaşam süresi giderek artmakta, bu da yaşlıların yaşam kalitesi ile ilgili tüm boyutların önemini daha da arttırmaktadır. Bu sebeple yaşlıların istihdam, kariyer, boş zaman geçirme, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim, bakım gibi konularda sosyal politika düzenlemeleri ve hizmet modellerine ihtiyaçları artmaktadır. Bunların geliştirilmesi için yaşlılara ve yaşlılık dönemine ilişkin yanlış kabullerimizin ve kalıp yargılarımızın olmaması gereklidir. Bu yanlış inanışlar yaşlı bireylerin toplumla bütünleşme ve sosyal refah hizmetlerinden yararlanmaları üzerinde olumsuz etkiler göstermektedir.^[15]

Kısaca literatüre bakıldığında yaş ayrımcılığı, ageism ve yaşlı ayrımcılığının aynı anlamı kastetmek için kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca ayrımcılığa maruz kalan diğer yaş grupları içerisinde de yaşlıların, gelirden azalma, yakın kayıplarında ve hastalıklarındaki artışı göz önüne alındığında daha dezavantajlı bir grup olduğu ifade edilmektedir. Bunda o kültürün yaşlı bireye atfettiği ön yargıların ve yaşlılar için kolaylaştırıcı olmak yerine, yetersiz devlet politikalarının da etkisi yadsınamaz.

Yukarıda da bahsedildiği gibi yaşlılık dönemi, her yaş dönemi gibi bazı kazanımların yanı sıra eksilmelerin de olduğu bir dönemi belirtmektedir.^[1] Fakat yaşın daha da ilerlemesiyle beraber eş/yakın/çocuk kayıplarının daha da arttığı, yaşlı bireyin sosyal destek mekanizmalarından daha çok yoksun kalabildiği ve bunun da beraberinde birçok sorunu getirdiği bilinmektedir. Ayrıca bazı kronik hastalıklar yaşa bağlı olarak daha da artmakta ve sosyal destek mekanizmalarından yoksun kalan yaşlı birey için daha da zorlayıcı olabilmektedir. Bunun yanı sıra emekli oluşla birlikte ekonomik gelirin azalması da en büyük dezavantajlar arasındadır. Bu noktada devlet elince geliştirilen politikaların yaşlı bireyin emekli edilişi, gelirinin azalmasından kaynaklı desteklenmesi, sağlık sorunlarının çözümünde hizmete ulaşma vb. konularda desteklenmesi çok önemlidir. Bunun yanı sıra bu hizmetleri veren görevli kişiler de özelde bu ayrımcılığı tavır ve iletişim biçimleri yoluyla gösterebilmektedir. Bu bağlamda ayrımcı tutumların davranışsal boyutta neler olduğu tanımlanmalıdır. Sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinde yaş ön yargılı bu tutumlar;

- I. kaçınma (örn. yaşlı yerine aile bireyi ile konuşma), katlanamama,
- II. tartışmayı kontrol etme,
- III. yüksek sesli ve abartılı tonlama,
- IV. bebeksi konuşma, basitleştirilmiş konuşma ya da aşırı samimi konuşma,
- V. bağırma,
- VI. yaşlı bireyin konuşmasını dinlememe,
- VII. yaşlının konuşmasına karşı dışlayıcı yorumlar,
- VIII. aşırı anaç tavırlar (ya da aşırı şefkat),
- IX. bağımlı davranışa karşı seçici takviye (selective reinforcement) ve kınama gibi boyutları içerisinde barındırmaktadır.^[9]

Artan yaşlı nüfus düşünüldüğünde gelecekte ülkemizde sağlık hizmeti alan yaşlılara yönelik olumsuz tutumların olabileceği ve bu tutumların sadece bakım kalitesini değil aynı zamanda yaşlı bireylerin benlik saygılarını azaltabileceği varsayımı göz önüne alınmalıdır.^[4] Bu noktada, alanda yapılan çalışmalar ışığında ülkemizde yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlara dair bulgular ve öneriler derlenmiştir. Ele alınan araştırmalara bakıldığında yaşlılara yönelik ayrımcı tutumlar konusunda sağlık çalışanları ve öğrenciler üzerinde ülkemizde birçok araştırmanın bulunduğu görülmüştür. Fakat yaşlılık alanında birebir bakım, sağlık, beslenme, barınma vb. hizmetleri sunan kurumların çalışanlarına ilişkin yeterli araştırmanın olmadığını vurgulamak gerekmektedir. Mevcut araştırmalara baktığımızda ölçekler ve sosyo-demografik bilgilerin yer aldığı anketler ile veri toplandığı görülmüştür. Genel olarak kullanılan ölçekler yaşlıya yönelik tutumları saptamak amacıyla Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ), Fraboni Ageism Ölçeği, The UCLA Yaşlı Tutum Ölçeği (UCLA-GA) ve Kogan Yaşlı Tutum Ölçeği'dir. Bununla birlikte araştırmalara dâhil olan bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin bu ölçeklerden alınan puan ortalamaları üzerindeki etkileri karşılaştırılmaktadır. Mevcut sonuçlar doğrultusunda sosyo-demografik özelliklerin, tutumlar üzerindeki etkisinin daha net görülebilmesi amacıyla ayrı ayrı başlıklar halinde değerlendirmesi yapılmıştır.

Genel Sonuçlar

Yapılan araştırmalar incelendiğinde mevcut tutumlar üzerinde araştırmaya katılan kişilerin kişisel özelliklerinin ve çalıştıkları kurumların imkânlarının etkili olabileceği görülmüştür. Yapılan araştırmalarda uygulanan ölçeklerden alınan toplam puana göre yaşlıya yönelik ayrımcı tutumların olumlu veya olumsuz olarak iki grupta toplandığı görülmektedir. Yaşlıya yönelik ayrımcı tutumların değerlendirmesinde genel anlamda tutumların olumlu yönde olduğunu vurgulayan araştırmalar^[6,4,8,13,14,18,19,20,22] olduğu gibi, tutumların olumsuz yönde olduğunu vurgulayan araştırmalar^[9,10,12] da bulunmaktadır. Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcı tutumlarda ülkemizdeki yaşlıya saygı, benimseme, hizmet etmenin önemli addedilmesi gibi geleneksel yapının etkilerinin hâlâ devam etmesi ve yaşlıya ilişkin var olan kültürel bakış açısı etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra yaşın artması, yaşlı yakını varlığı ve yaşlı ile birlikte yaşama, iş yeri koşullarının iyi olması, alana dair eğitim almış olmak gibi faktörler olumlu ayrımcılık içerisinde yer

almaktadır. Ayrıca kişisel deneyimlerin biricikliği açısından bakıldığından, bu özelliklerin hepsinin kişiyi olumsuz tutumlara itebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcı tutumları saptayan araştırmalarda ise çalışma şartlarının ağır oluşu ve alanın önemine dair eğitim almamış olmanın etkili olabileceği vurgulanmıştır. Mevcut alanda yapılan çalışmaların yaş, cinsiyet, eğitim, alanda çalışma süresi gibi alt başlıklar halinde de incelenmesi, oluşturulacak müdahale planları için daha detaylı bilgi sağlayacaktır.

Yaş Faktörü

Yaş faktörü göz önüne alındığında, yaşın artmasıyla yaşlıya yönelik ayrımcı tutumların olumlu etkilendiğini ortaya koyan araştırmalar^[4,6,8,10,20] olduğu gibi yaşın herhangi bir etkisinin olmadığını belirten araştırmalar^[9,12,13,18] da bulunmaktadır. Olumlu ayrımcılık tespit eden araştırmalar, bunu yaşın ilerlemesi ve kişinin yaşlılığa aday olduğuyla yüzleşmesi durumlarından kaynaklanabileceğini öne sürmüştür.

Cinsiyet faktörü

Yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlar üzerinde cinsiyet faktörünün etkisine bakıldığında, bazı araştırmalar da cinsiyete göre yaşlıya karşı tutumların farklılaşmadığını^[4,6,8,9,13,14,18] saptamıştır. Yine araştırmalardan bazıları^[12,19] kadınların yaşlıya yönelik tutumlarının erkeklere göre olumsuz olduğunu belirtirken bir başka araştırmada^[20,21] kadınların daha olumlu tutuma sahip olduğu belirtilmiştir. Bu olumlu veya olumsuz tutumlar üzerinde toplumsal yapının, kadına ve erkeğe yüklediği roller ve sorumlulukların etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Ekonomik Durum Faktörü

Kişilerin ekonomik düzeyleri bakımından yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlar arasında anlamlı bir fark olmadığını belirten araştırmalar^[4,12] bulunmaktadır. Bunda geleneksel anlamda yaşlı ve yaşlılığa bakışın etkisinin olabileceği belirtilmiştir.

Medeni Durum Faktörü

İncelenen araştırmalar içerisinde Pehlivan ve Vatansever'in^[8] yapmış olduğu araştırmada evli olan kişilerin yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlarının olumlu yönde etkilendiği belirtilmiştir. İncelenen diğer araştırmalarda ise özellikle medeni durumun etkisinden bahsedilememiştir. Bunun, araştırmaların bir

kısının üniversite öğrencileri ile yapılması ve dolayısıyla evli öğrenci oranlarının azlığı, diğer araştırmalarda ise kayda değer bir etkinin saptanamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Eğitim Faktörü

Eğitim faktörüne bakıldığında, kişilerin eğitim düzeyi arttıkça yaşlıya karşı olumlu tutumlarının da arttığını belirten araştırmalar^[4,6,9,13,21,22] bulunmaktadır. Bunun yanı sıra eğitim düzeyinin belirgin bir farka neden olmadığını belirten araştırmalar da literatürde yer almaktadır.^[12,18] Başka bir araştırmada^[19] ise üniversite mezunlarının olumlu tutum puanları lise ve ilköğretim mezunlarına göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bu sonuç eğitim düzeyinin artmasıyla farkındalıkların artacağı düşüncesine karşı çarpıcı bir örnek olarak düşünülebilir. Buna ilişkin nedenlerin grubun daha detaylı incelenerek anlaşılabilmesi düşünülmektedir.

Aile Yapısı Faktörü

Aile yapısı incelendiğinde, araştırmalar çekirdek aile yapısına sahip olan kişilerin, geniş aile yapısına sahip olan kişilere göre yaşlıya yönelik olumlu tutumlarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.^[6,13,21] Bu durumun ailedeki kişi sayısının artmasıyla sosyalleşme, iletişim ve farklı yaş gruplarındaki kişileri anlamada fark yaratmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan aile yapısına göre tutumlarda fark saptanamayan araştırmalar da bulunmaktadır.^[12,18,19,22]

Alanda Çalışma Faktörü

Alanda çalışma faktörü göz önüne alındığında, alan deneyiminin artmasıyla yaşlıya yönelik ayrımcı tutumların olumlu etkilendiğini ortaya koyan araştırmalar^[8] olduğu gibi alan deneyiminin artmasının herhangi bir etkisinin olmadığını belirten araştırmalar^[4,9] da bulunmaktadır. Fakat kişilerin çalışma saatlerinin aşılması durumunda ageist tutumların pekiştiği, verimliliğin azaldığı ve yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilendiği de özellikle araştırmacılarca belirtilmektedir.^[9]

Yaşlı Bir Bireyle Aynı Evde Yaşama Faktörü

Yaşlı bireyle aynı evde yaşama faktörü ele alındığında, yaşlı bireyle aynı evde yaşayan, zaman geçiren, bakım sorumluluğu alan kişilerin yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlarının olumlu etkilendiğini ortaya koyan

araştırmalar^[4,8,12,14,19,20] bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yaşlı bireyle aynı evde yaşama durumunun anlamlı bir fark ortaya koymadığını belirten çalışmalar^[18,22] da bulunmaktadır. Başka bir çalışmada ise büyükanne ile aynı evde yaşayanların, büyükbaba ile aynı evde yaşayanlara göre daha olumlu tutuma sahip oldukları, bunun da toplumumuzda erkek ve kadına atfedilen rollerden ileri geldiği belirtilmektedir.^[13]

Yaşanan Yer Faktörü

Yaşanılan yer faktörü göz önüne alındığında, bazı araştırmalar kişilerin doğum yeri/geldiği yer ile yaşlıya yönelik tutumlar arasında bir bağlantı bulunamadığını saptamıştır. Bu sonuç üzerinde, toplumların alt kültürlerinden ziyade ana kültürün belirleyici ve baskın olmasının etkisinin olabileceği düşünülmektedir.^[6,12,18,20]

Yaşlılığa İlişkin Alınan Ders Faktörü

Bazı araştırmalar, yaşlılık dönemine ilişkin eğitim alan kişilerin yaşlıya karşı olumlu tutumlarının arttığı bilgisini vermektedir.^[4,13] Fakat hemşirelik alanında yapılan başka bir araştırma ile geriatri hemşireliği dersi almanın yaşlıya yönelik tutumu etkilemediği saptanmıştır.^[8] Farklı araştırmalar, bu konuda araştırmalarına dâhil olan öğrencilerin, eğitim programları içerisinde yaşlılığa ilişkin aldıkları dersleri ve uygulamaları yetersiz bulduklarının altını çizmiştir.^[10,22]

Sonuç olarak yapılan araştırmalara bakıldığında, Türkiye’de yaşlı ayrımcılığı konusunun çok fazla araştırma konusu olmadığı görülmektedir. Daha çok derleme şeklinde olmak kaydıyla, yaşlıların, öğrencilerin ve sağlık personelinin yaşlılık algısı ile tutum düzeyleri üzerine çalışmalar mevcuttur. Bu alanda sadece bir çalışmada^[9] doğrudan ve devamlı hizmet veren özel, devlet veya vakıflara ait kurumlarda (huzurevleri/bakımevleri) çalışan yaşlı bakım personelinin yaşlıya yönelik ayrımcı tutumlarının düzeyinin incelendiği görülmüştür.

Tüm bu detaylı olarak incelenen araştırmaların sonucunda, saptanan yaşlıya yönelik olumlu tutumlar gibi olumsuz tutumların da varlığı yadsınamaz. Bundan dolayı yapılan araştırmalar ışığında yaşlıya doğrudan hizmet veren veya hizmet verecek olan meslek gruplarında ve kurumlarda

mevcut tutumların ne yönde olduğunun tespit edilmesi, yaşlı nüfusu hızla artan bir ülke olarak önlemlerin alınabilmesi ve müdahale edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Yapılan bu araştırmaların sonuçlarından yola çıkılarak alana dair vermiş oldukları önerilerin derlenmesinin de alınabilecek önlemler için yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda yaşlıya doğrudan ya da dolaylı olarak hizmet veren kişilerin yaşlı bireylere yönelik olumsuz ön yargı, değer, inanç ve tutumlarını değiştirebilmek için;

• Üniversitelerde mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarına, alanda hizmet veren kişilerin ise kurum içi eğitimlerine yaşlılık ve yaşlanma sürecine ilişkin bilgilerin entegre edilmesi,^[4,6,8,10,11,12,14,18,19,20,22]

• Yaşlılık ve yaşlanma sürecine ilişkin kurs, seminer, kongre, panel ve sertifika programlarına katılımlarının desteklenmesi,^[4,9,10,11]

• Yaşlı bireylere bakım veren sağlık personelinin rol ve sorumluluklarının yazılı protokollerle belirlenmesi,^[8,11]

• Sağlık personelinin yaşlı sağlığı alanında uzmanlaşmalarına yönelik teşvik edilmesinin sağlanması,^[11,14]

• Alanda çalışanların ve öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin görüş, tutum ve davranışlarını inceleyen kapsamlı çalışmalar yapılması,^[4,6,8,12,14,18,19,22]

• Yasal olarak çalışma koşullarının düzenlenmesi, denetlenmesi ve uygulanması,^[8]

• Alanda çalışanlara yönelik sosyo-psikolojik açıdan destek verilmesi,^[8]

• Toplumsal projeler ile yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumları arttırmak adına farkındalık çalışmalarının yapılması ve bu alanda çalışan ya da çalışacak kişilerle yaşlıları bir araya getiren projeler oluşturulması önerilebilir.^[8,13,15,18,19,20,21,22]

KAYNAKLAR

[1] Albayrak S, Aşık E. Hasta ve Yaşlı Alanı Hasta ve Yaşlı Psikolojisi. Vize Yayınları; 2014.

[2] Zastrow C. Sosyal Hizmete Giriş. 1. Baskı. Nika Yayınevi; 2013.

[3] Kalıncara V. Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi. 3.baskı. Nobel Yayınları; 2016.

[4] Kıssal A, Okan F. Tokat İlinde Aile Sağlığı Merkezi Sağlık Çalışanlarının Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Türk Aile Hekimliği Dergisi 2018. 22(4): 202-212. DOI: 10.15511/tahd.18.00494.

[5] Bulut E, Çilingir D. Yaşlı Ayrımcı ve Hemşirelik Bakımına Yansımaları. TAF Preventive Medicine Bulletin 2016; 15(5): 446-450. DOI: 10.5455/pmb.1-1453803809.

[6] Soyuer F, Ünalın D, Güleser N, Elmalı F. Sağlık Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Bu Tutumların Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2010; 3(2): 20-25.

[7] Türkiye İstatistik Kurumu. Haber Bülteni 2018; 27595.

[8] Pehlivan S, Vatansever N. Hemşirelerin Yaşlıya Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2019; 45(1): 47-53. DOI: 10.32708/uutfd.468622.

[9] Arun Ö, Pamuk D. Kurumsal Bakım Sektöründe Ageism: Yaşlı Bakım Personelinin Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumlarının Nedenleri ve Müdahale Önerileri. Mediterranean Journal of Humanities 2014; 4(2): 19-33. DOI: 10.13114/MJH.201428426.

[10] Kulakçı H. Hemşirelik Lisans Programı Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Düşüncelerinin ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2010; 3(1): 15-22.

[11] Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık Hizmetlerinde Yaşlı Ayrımcılığı. Gülhane Tıp Dergisi 2014; 56(2): 128-131.

[12] Köse G, Ayhan H, Taştan S ve ark. Sağlık Alanında Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi 2015; 57: 145-151. DOI: 10.5455/gulhane.152591.

[13] Ceylan H, Öksüz M. Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının İncelemesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2015; 8(39): 459-466. Issn: 1307-9581.

[14] Naldan ME, Kara D, Soyalp C, Gürol A. Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Sağlık Personelinin Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumlarının Değerlendirilmesi. Bakırköy Tıp Dergisi 2018; 14(1): 8-16. DOI: 10.5350/BTDMJB.20161001124434.

[15] Buz S. Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 2015; 14(53): 268-278. ISSN:1304-0278.

[16] Global AgeWatch Index 2015. <https://fiapam.org/wp-content/uploads/2015/09/helpage-indice-global-envejecimiento-2015.pdf> / Accessed July 2019

[17] World Health Organization. Health situation and trend assessment. http://www.searo.who.int/entity/health_situation_trends/data/chi/elderly-population/en/ / Accessed July 2019

[18] Vefikuluçay D. Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları (Doktora Tezi). Ankara Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2008.

[19] Ünalın D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri Merkezi Çalışanlarında Yaşlı Tutumunun Değerlendirilmesi. Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi 2012; 2(3): 115-120. DOI: 10.5505/kjms.2012.15870.

[20] Dinçer Y, Usta E, Bulduk S. Üniversite Öğrencileri Gözüyle Yaşlılık Nasıl Algılanıyor? Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi 2016; 9: 26-38. ISSN 1308-5816.

[21] Danış MZ, Kara HZ, Çolak F, Kırpık S, Ayyıldız A. Sosyal Hizmet ve Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumları. Tarih Okulu Dergisi 2015; 8(XXIV): 539-559. DOI: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh820>.

[22] Mancınık A. Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Müracaatçı Olarak Yaşlılarla Çalışma ve Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.